

Цэна з перасыл-
кою и дастаўкою
да хаты: на 1 г. —
3 р., на 6 мес. —
1 р. 50 кап., на
3 м. — 75 к., на 1
мес. — 25 к. Без
дастаўки и пера-
сылки: на 1 г. —
2 р. 40 к., на 6 м. —
1 р. 20 к., на 3
мес. — 60 к., на 1
мес. — 20 к. За гра-
ницаю: на 1 г. —
4 р., на 6 мес. —
2 р., на 3 мес. —
1 р. Перэмена
адрэсу — 20 кап.

Наша Нива

Першая Беларуская Газэта з Рysункамі

Выходзіць раз у тыдзень рускімі і польскімі літэрамі.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вильня, Завальная вуліца, дом № 30.

Падписка прыні-
маецца і прада-
юцца атдзельныя:
нумэры газэты
1) У Кант. „На-
шай Нивы“ —
Завальная ву-
ліца дом № 30,
2) У Кни-
гарні „Знание“ —
Георгіескі про-
спект дом № 14.
3) У Книгарні
Літоўскай М. Па-
сэпкой — Шлапа-
ліс, Домінікан-
ская вуліца дом
№ 13.

Абъяўленьня прынімаюцца на паследняй старонцы на 20 кап. за лінейку малымі літэрамі. Рукапісы і корэспандэнцыі, прысланыя у рэдакцыю, мусяць быць чытатэльна напісаны з праўдзивою фамільею і адрэсам таго, хто яе прысылае. Можна такжэ падпісаць прозьвішчэ разам з фамільею, хто незахоцэ, каб была надрукована праўдзівая фамілія. Адрэс і фамілія толькі для ведама рэдакцыі.

У Думе і каля Думы.

—о—

41-ае засяданьне. Правіцельства просіць, каб Дума зацьвярдзіла расход на будову Амурскай дарогі 215 мил. руб., але дэпутат *Марков І-ый* кажэ, што трэба будзе цэлых 350 мил. руб. Кадэты і левыя даводзяць, што трэба грошы не аддаваць на Амурскую дарогу, с каторай ня будзе доўга карысьці, а трэба грошы гэтыя выдаць, каб падняць культуру (прасьвету, багацтва, добрыя парадкі) ў Расеі, гдзе народ гіне ў цемноці і беднасьці. Калі будавалі Сыбірскую дарогу, то трэба было давясці яе да берагу Ціхага акіана, да горада Владывастока. Але перэд Владывастоком вялікім клінам заходзіць Манджурія, дык рускія правялі дарогу нацянькі праз Манджурію, замест таго каб вясьці дарогу па рускай зямлі па берагу рэкі Амура, каторы цячэ па самай граніцы. Было-бы далей, але па сваёй зямлі, і можа тады ня ўлезлі бы ў вайну з Японіяй.

* * *

42-ае засяданьне. Дума разбірае расход на казённые конские заводы. *Розанов* (с.-д.) кажэ, што ня трэба даваць на гэта грошы, бо для народа ад гэтых рысакоў нима карысьці. Адзін конь такі абходзіцца ў год 515 руб., ў 3 годы—1,500 руб.; а на земскую школу трэба 1,018 руб. ў год, приходскую—310 руб.—Трудавікі і с.-д. заяўляюць, што для гэтых каней трымаюць 100

тысяч дзесяцін зямлі; вось их трэба аддаць мужыком. Але Дума зацьвярдзіла расход на казённае коннозаводство, бо ў Думе больш правых і акцябрыстоў. Зацьвярдзілі расход і на ведамства землеўстройства і сельскай гаспадаркі.

* * *

43-ае засяданьне. Зацьвярдзілі расход на дэпартамент сельскай гаспадаркі і лясны, хаця дакладчык *Звегинцэв* гаварыў, што з гэтых грошэй на помач сельскай гаспадарцы прыпадае на сьмех малая часьціна і што трэба, каб не адны чыноўнікі распараджаліся тымі грашмі, але каб да их прылучыліся і выбарныя людзі; трэба завясці банкі, каб пажычаць грошы на палепшэньне сельскай гаспадаркі, завясці школы гаспадарства.

Ефрэмов (прогрэсист) кажэ, што правіцельства звярнула увагу на помач сельскай гаспадарцы толькі пасья голаду 1891 г., дый то толькі на славах, а так нічога ня зроблена. Рускае правіцельства выдае на помач гаспадарцы 4 кап. ў год на душу, а Францыя — 20 кап. Без прымусовага атабраванья зямлі праз тое, што гаспадарка у нас дрэнная, абыйсьціся ніяк ня можна.

* * *

44-ае засяданьне. Дума зацьвярдзіла выдатак 19 мил. руб. на пераселеньне; левыя не хацелі зацьверджаць, кажучы, што пераселяюць мужыкоў, каб толькі было цішэй ў краю ды каб тые ня так дабіваліся зямлі на мейсцу. *Виноградоу* (к.-д.) кажэ, што

пераселеньне робицца без ладу и што мужыкі многа ад гэтаго церпяць.

* * *

45-ае засяданьне. Дэпутат *Родичэв* (к.-д.) сказаў моцную мову, каб не даваць грошэй на Амурскую жалезную дарогу; ён казаў, што калі такія аграмадныя грошы народныя хочуць ўпакаваць ў гэту дарогу, каб там маглі сяліцца перасяленцы, — то трэба давясці правіцельству, што і папраўдзі там могуць нашы людзі сяліцца, але правіцельства само нічога добра ня ведае, — шмат людзей кажуць, што клімат там нягодны; цяпер ў вялікай Амурскай і Прыморскай обласці живе 300 тысяч народу, чыноўнікоў і пераселенцоў, і ўсе яны жывуць с казны, выходзіць, як-бы правіцельства наймае жыцелёў, каб там жылі. Калі гэта дарога патрэбна на выпадак вайны, то і гэта неясна правіцельства вытлумачыла, можа гэтаго прыпадку і нима.

* * *

46-ае засяданьне. Дума прыняла расход на Амурскую жал. дарогу 215 мільёнаў руб. Прад тым, як падаваць галасы за гэты расход, ка-дэты, социалісты і трудавікі за-явілі Думе, што яны ня хочуць браць на свае суменьне такое дзела, як адпусьціць 215 мил. руб. на дарогу, с каторай няведма якая будзе карысць, і дзеля таго яны просяць зрабіць „поимённое“ галасаваньне, каб усе знали, які дэпутат стаяў за дарогу, які проці. За дарогу падалі 213 галасоў (правыя і акцыябрысты); — проціў дароги дали галасы 101 дэпутат: — левыя і партія народнай свабоды (к.-д.).

* * *

47-ае засяданьне. Зацвярдзілі расходы на канцэлярыю міністэрства дарог і расходы ўпраўленьня водных і шасэйных дарог. Пры разгляданьню першаго расхода Дума паменьшыла яго на 1 руб.; зроблена гэта, каб паказаць, што Дума стаіць проці незаконнай асыгноўкі гэтых грошэй на 1908 г. па Царскаму указу 20 акцябра 1907 г., хаця па закону на гэту асыгноўку перш трэба было спытацца згоды Думы. Савет Міністроў ня меў права гэтак рабіць.

* * *

48-ае засяданьне. Зацвярдзілі расходы на пошты і тэлеграф. *Шынгаров* (к.-д.) кажэ, што почта ў нас дрэнна заведзена; ў дру-

гих царствах даходы ад пошты ідуць на тое, каб палепшаць пачтовае ўстройства для добра народу. Правіцельства мае с пошты вялікі даход, 68⁰/₁₀₀. Почта найгоршая ў сьвеці ў Расеі і ў Турцыі. Амэрыка, напрыклад, каб почта была як найлепшая і скрозь заведзена, ня толькі не чэкае даходу, але ешчэ даплачвае на яе с казны 30 мил. руб. Чыноўнікі пачтовыя ў Расеі бяруць жабрацкую пэнсію, хоць і працуюць цяжка. Дый на пошці паліцыя і суд часам чытае пісьма, а гэта незаконна. Трэба расшырыць пошты па ўсіх мейсцох, трэба павелічыць пэнсію пачтовым чыноўнікам, трэба каб ніхто ня меў права чытаць на пошці лісты.

Соціал-дэмакраты кажуць, што лепш не даваць грошэй на пошты, пакуль яе так не пераменяць, каб яна была карысна ня толькі аднаму правіцельству, але і народу.

* * *

На 49-ым засяданьню міністэр заграничных спраў тлумачыў Думе аб палітыцэ Расеі на Балканскай полувыспе. Чэкалі, што ён скажэ нешта аб вайсках, каторыя Турцыя збірае на рускай і пэрсыцкай границы. Але міністэр аб гэтым нічога не сказаў.

Пасьля вайны Расеі с Турцыяй ў 1877—78 году за свабоду тых славян (славянамі называюць усе тые народы, мова каторых падобна да нашай—напрыклад, рускія, паліякі, чэхі, болгары, сэрбы, украінцы і мы, беларусы і др.) каторыя былі пад Турцыяй і каторых яна крыўдзіла, болгары і сэрбы аддзяліліся ад Турцыі, але некаторыя ў Македоніі асталіся пад Султанам, і ім жывецца не смачна яны бунтуюцца, а туркі іх „усьмираюць“. Дык вот другія эўропэйскія царства разам з Расеей зрабілі, як кажуць, „концэрт“ (саюз) і разам наступілі на Турцыю, каб яна рабіла розныя рэформы для славяноў. Покуль ўвесь канцэрт згодне трымаўся, дык Султан трохі слухаў і баяўся яго. Але-ж Аўстрыя дадумалася, што ей нима карысьці ад канцэрту, а ад Турцыі можна што-небудзь і зарабіць. Вось другія царства не ўгледзелі, а і Расея неяк прадрэмала, як Аўстрыя дастала ад Турцыі дазваленьне правясьці жалезную дарогу праз Македонію на цянькі к Срэдзіземнаму мору. Аўстрыякам з гэтай дароги вялікая карысць, а Султану тое добра, бо згода царств разбілася, і яму страху менш. Дык вот Турцыя цяпер збірае вайска каля рускай і пэрсыцкай границы.

* * *

За Амурскую дарогу падавали галасы *усе нашы дэпутаты-мужыки* (ўсе правыя); проци яе дали галасы толькі *Бич* (лясьничы) ад Гродзенск. губ. и ад Смаленскай г. *Фёдоров* (беларускі мужык; ён адзін з усях беларусоў *праірэсіст*).

Пратэст народных „вучыцелю“.

Ў Думе ксёндз Мацеевич (дэпутат ад Віленскай губерні) сказаў, што, як ён быў вёсковым пробашчам ў Беларусі, яму прыхадзілася выцераць сьлёзы дзяцей, каторыя прыбегалі да яго жаліцца, што ў школы крыўдзяць іх рэлігію каталіцкую і нацыянальнасьць. Ня ведаем, ці ў тых мейсцох, гдзе быў ксёндз Мацеевич, ўсё гэта папраўдзі рабілося; можа ён крыху нескладнае сказаў аб тых крыўдах, можа трэба было гаварыць іначэй. Але нам не аб гэта йдзе: „Наша Нива“ не стаяла за тое, каб ксёндза Мацеевича выбірали за дэпутата ў Думу.

Пасьля мовы ацеевича ў Думе „канцавы правы“ дэпутат Замыслоўскі (так сама з Вільні — ад „рускага населения“) прасіў сваіх віленскіх прыяцеляў — „акраінны саюз“ і „саюз рускага народу“, каб рысылаі яму велькі аб тым, што ў Беларусі робяць палякі, аб усях „польскіх інтрыгах“. Ў гэтым „добрым“ дзели памагли яму пан Ковалюк і другіе паны, што выдаюць газэту „Крестыянін“. Яны зрабілі сабраньне ў Вільні і напісалі «пратэст» (прыгавор) проци мовы кс. Мацеевича. Ў гэтым пратэсьці яны кажуць, бытцам бацькі вучнёў-каталікоў з вёсак Заблудова, Вышкова, Рудок, Хорошчы пишуць ім, што кс. Мацеевич гаварыў непраўду, бо вучыцелі дзяцей не крыўдзілі.

Вельмі цікавая рэч, што і кс. Мацеевич дастаў з Заблудова ліст, гдзе напісана, што прыезджаў туды чыноўнік Кудэрскі і распытываўся аб вучыцеля, каторы цяпер ў Заблудове. Заблудоўцы атказали, цяперашні вучыцель нікога ня крыўдзіць, але прад ім быў дзяк Савіцкі, дык той крыўдзіў веру каталіцкую. Вось заблудоўцы і падпісалі прыгавор, што цяперашнім вучыцелем давольны; а пра даўнейшаго, Савіцкаго, чыноўнік ў бумагу не ўпісаў, бо гэта трэба было схаваць.

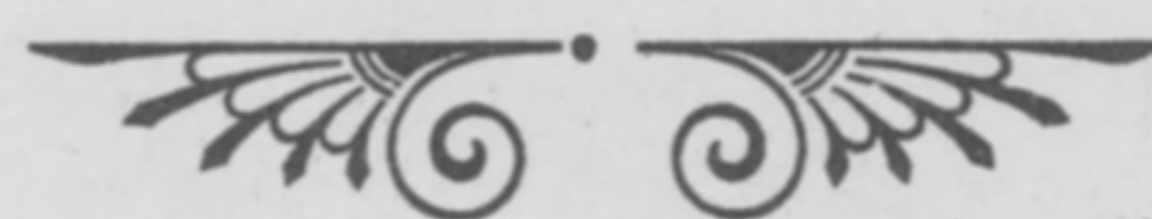
Ці ня выйдзе ешчэ, што ў пратэсьці праўда малеваная? Скорэ гэта павінна адкрыцца, бо справа важная.

Ў гэтым жэ пратэсьці ёсць шмат лаіаіа на ксёндзоў і палякоў, што яны кажуць непраўду на рускіх, што ў школах ніколі рэлігіі ня крыўдзяць, што тые школы ў нас першы сорт; ўся беда ў краю ідзе, бытцам, ад ксёндзоў і палякоў і т. д. Адным словам, пратэст той — гэта цікаваньне аднаёй нацыі на другую; а вось жэ ў гэтым падпісаўшыя пратэст винавацяць як раз палякоў! Скажэм ім адно: „дактары, вылечыце перш самы сябе!“

І такі пратэст, каторы добрая газэта стыдаецца надрукаваць ў сябе; падпісалі шмат студэнтаў віленскаго вучыцельскаго інстытута (з I і II

класоў і адзін з III кл.), а ешчэ некаторыя вучыцелі прыходскіх школ у Вільні, ды і шмат людзей, каторыя калісь былі народнымі вучыцелямі. — Дзіўным выдаецца, што ўсе гэтыя людзі крычаць ад імені народных вучыцеляў Беларусі; хто даў ім права на гэта? Праўдзівыя беларускія вучыцелі народныя самы патрафяць напісаць, што трэба па справядлівасьці, і самы падпішуць.

Бусел.

ПАДАРОЖНЫЕ И САБАКИ.

Два падарожныя праз вёску прахадзілі
І аб важных справах гаварылі.

Аж, глядзь, з падваротні
Брахнуў сабачанё на іх;
А там другі, трэці, і з двароў успх,
Дык, збеглася сабак с паўсотні.

Адзін падарожны і камень падняў.

Другі яму кажэць: „Эй, браткі, астаў!“

Сабачай брахні ты не ўймеш ніяк,
Толькі горш раздражніш сабак.

Знаю іх натуру: уціхнуць і так!

Пайдзём памаленьку! — І праўда, зачалі

Патроху сабакі заціхаць;

А за крокаў сотню іх і не чуваць,

Бо брахаць саўсім перасталі.

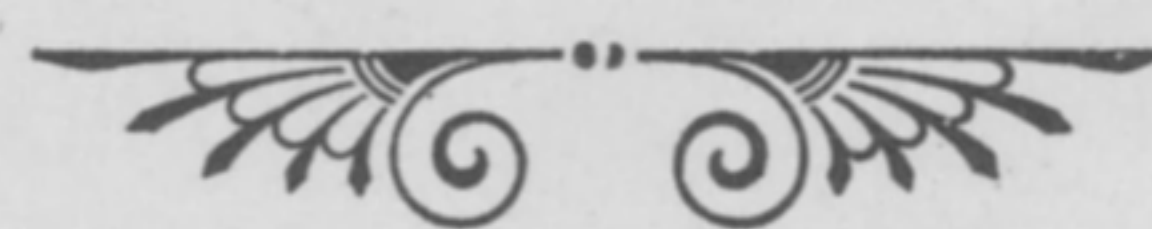
Завістнікі на ўсё добрае забрэшуць,

Як тые сабакі прыстануць....

Ідзі сваёй дарогай! Пабрэшуць, пабрэшуць,
языкі пачэшуць,

А пасьля, глядзі, перастануць!

И. Косыцевич.

Пасьля Сэдану.

Сэдан — гэта горад, каля катораго немцы, ваюючы з французаі, ў 1870 г. саўсім зваевалі францускае войска і занялі сталіцу Парыж. Пасьля бітвы пад Сэдаіаіаі немцкае войска ганялася за астаткамі французоў і разбівала малыя атрады іх; вось тут апісваецца, як згинуў адзін такі атрад.

Ўжо цэлы тыдзень немецкая конніца даганяла недабіткі нашаго батальёна. Мы шлі наўцекі, як малое стадка авечэк, ня еўшы, ня піўшы. На нашу бяду дождж лупіў не сціхаючы, і ў лесе нельга было прылегчы.

Падэшвы нашых ботоў паадвالیваліся, і мы без іх, на басака, беглі па каменнях і пяску, па шылніку і лоіаі; ногі

чыста параздиралі, пакрываваілі. Не адзін с-памеж нас аставаўся ў леси, каб минуту адпачыць, хаця ведаў, якая доля яго чакае.

Пад канец адбегліся добра; немцы астатліся далёка за намі. Быў ужо вечар, як угледзелі мы неякі фольварак меж гор. Вось засьнем! Вось роскошавацца будзем!

Патрэба спаць была мацнейшая, чым страх сьмерці; яна падкасіла нам ногі. Гаспадар ледзьве пасьпеў наслаць нам саломы ў прасторных сенцах. Заснулі мы, хаця доўга пасьціліся, нічога ня еўшы, ня скинуўшы нават пагніўшых і мокрых трантоў сваіх.

Я, хоць снаў, як забіты, ўсё-ж першы прачнуўся, як дым стаў мяне душыць. Прысеў на саломі і стаў мяркаваць: хаця агонь смаліў вочы, схапіўся і давай таварышоў за валасы цягаць. Падкурылі нас! Дым як з коміна валіў ў нашы сенцы з суседней святліцы; гарэлі будынкі гаспадарскія, нешта трашчала, ламатала.

Таварышы, каторых я проста біў па твары, тармасіў за хахол, хваталіся з прасоньня за штыкі, каб закалоць мяне, але раз-жэ без сілы валіліся изноў на пасьцель. Некаторыя, што ўжо ачунелі, сталі мне памагаць: выбілі вакно і давай цягнуць к яму сонных таварышоў. Ён канцы выскачылі такі ўсе.

Я знайшоў сваю бэльгійскую стрэльбу, насадзіў штык і стаў пры вакне.

Глухі трэск стрэлоў грымеў раз па раз; ўсіх таварышоў маіх пастрэлялі, як качэк...

Ён мяне на галаве валасы падымаліся. Спочыў я ў дзьверы, з каторых дым шыбаў; прабег ўсе пакой. Агонь праз дзіры ў вакеніцах асьвечаў іх чырвоным сьветам. Задыхаючыся ад дыму, дабраўся я да других сенцоў.

Выбіў вакно, вырваў вакеніцу і гопнуў ў куст бзу, каторы рос пад самым акном. За кустом шла дарога гразкая, а далей цягнулася нязнама, паросшая яленьцом. Прытаіўся я ў кустах і разнюхиваў немцоў, як сабака.

Паказалася мне, што з гэтаго боку нікога няма. Скокну, падумаў,—а сам дрыжу; з суседняй стрэхи лецяць на мяне вехці загарэўшэйся саломы.

Адным скокам апынуўся сярод дароги і хацеў паўзком дабрацца да першых кустоў. Аж як глянуў—адубеў саўсім!

Проста на мяне ехала немецкая конніца. Ад пажару на дарозі было так сьветла, што шпільку знайшоў бы.

Стаю я на самай сярэдзіні дароги, як слуп—адрантвеў. Каб яны на момэнт затры-

маліся, ўцёк бы, здаецца, хоць у агонь; але не: валяць як раз на мяне. Тут ён мяне нешта як адарвалася ў сярэдзіні Чырвоны сьвет ад пажару падаў на твары ворагоў, на іх шаблі, на конскія лбы.

Не сьпешаючыся, падняў стрэльбу і прыцэліўся. Цэліў добра, верна, зотры ськунды ў самую сярэдзіну шэрэнгі. Загрымеў стрэл. Афіцэр замахнуўся на мяне шабляй, мигнуў ёю, але сам пахінуўся на конскую шыю і зваліўся на землю. Дваццаць салдатоў кинулося да мяне, дваццаць шабеляў заблішчала.

Першаго штыком сапхнуў з седла; калінуў і другога, але штык папаў ў пустое месца, а пачуў, як раптам зазванила ў галаве маею, быццам званы трыцці касьцёлоў.

Пасьля здалося мне, што стаў ляцець гдзесьці ў гару, ў низ, изноў ў гару, изноў ў низ,—што-раз глыбей, што-раз ніжэй...

Адгалоскі званоў сціхалі, як-бы сплылі ў зямлю.

Ці доўга гэтак было—ня ведаю.

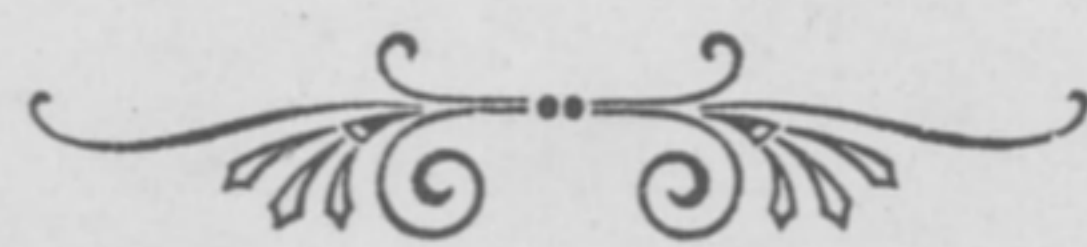
На минуту ачунеў. Тады пачуў, быццам мой чэрэп разварочываецца; а ў лобі як агнём паліла. Даткнуўся рукою да балеўшаго месца, і два пальцы ўлезьлі ў дзіру.

Кроў льецца шырокім струменем, залівае вочы, набегает ў валасы, ў нос, ў рот і сьпекаецца. Згарнуў я з вачэй, падняўся на калены, намацаў сваю стрэльбу і, киваючыся ва ўсе стораны, стаў яе набіваць, набіваць, набіваць...

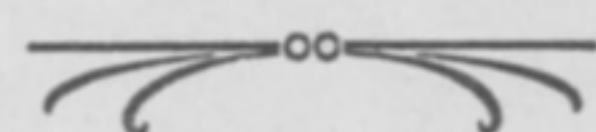
Ён рэшці здалося мне, што ўжо набіў яе. Прылажыў тады стрэльбу к твары і цэліў ў непрыцэля, катораго пэўне даўно ўжо не было.

З натуگی пачаў млець: ў вачах пацямнела, і толькі зыхацелі іскры, быццам доўгія крывае жылы...

Па польску напісаў **Стэфан Жэромскі**.
На беларускую мову ператлумачыла **Т. Г.**

Аб беларускім мястэчковым і весковым хатнім рэмэсле
(беларускіх „кустарах“).

Хто быў у Вільні на Казіміроўскім кірмашы, той бачыў там цэлыя горы драўнянай пасудзіны, рэшэты, дугі, санкі, каламашкі, так сама шмат глінянай пасуды, драўняныя цацкі, вазы смаргонскіх абаранкоў, палатно рознае і іншыя рэчы. Ён гэта зроблена рукамі дамовых майстроў („кустароў“) — беларусоў, літвіноў і других. Але як пагледзім на розныя тавары рускіх кустароў з

дрэва, глины, паперу и т. д., што прывозяць у Вільню напрыклад з гор. Семёнова Ніжэгородзкай губ., з Троицко-Сергіева посада пад Масквой, — дык убачым, што нашы тутэйшыя майстры саўсім ня могуць раўнавацца ані да рускіх мужыкоў-кустароў, ані да палякоў.

Вось, ўзяць бы хаця кошыкі: з Польшчы прывозяць кошыкі розных гатункоў, работа акуратная, чыстая, красная. А поруч литвін з м. Кейданы прадае свае кошыкі, каторых і ня стаў пры варшаўскіх і беластоцкіх! У Кейданах восем майстроў живе з кошыкарства, а тут чужаземныя работы збываюць ім цэну. — Далей прадаюцца начоўкі, цэбры, балей, кадушкі; вырабляюць іх каля Свенцянаў ў вёсках Ботвінішках, Барванішках, Тракелях. У Ботвінішках 20 хат займаюцца гэтым рэмеслом. Некаторыя вёскі пад Вільняй робяць пасудзину з дрэва. Але изноў гэтае рэмесло стаіць на адным мейсцу, не палепшаецца. Дугі прывозяць у Вільню аж з Калугі, хаця і у нас лесу шмат. — Стаяць ешчэ возы з абаранкамі, што з Смаргоні вязуць, а і ў Вільні пяць пекароў пякуць такія-ж смаргонскія абаранкі. Абаранкі добрыя — нима што казаць; ідуць шмат гдзе ў Расею. Але Митрофанов у гор. Дзьвінску завёў вялікую фабрыку, добра настроіў продаж, разсылае па ўсёй Расеі „смаргонскія“ абаранкі сваёй работы і гэтак робиць падрыў нашым беларускім пекаром; а тыя тым часам ідуць кожны па-асобку, не патрафілі злучыцца у адну суполку ды і нарыхтаваць продаж, як трэба, і могуць страціць рынкі збыту. — Нашы беларускія ганчары не йдуць ўпярод, вырабляюць самую простую пасудзину; а глины у нас ёсць досі, і дзела можна-б добра паставіць: вось жэ ў м. Івенцу, Мінск. губ., вырабляюць нават добрыя кафлі. — Изноў ў некаторых мейсцах бабы нашы умеюць надта пекне ткаць. На Палесьсі з кары вырабляюць добра розныя „верэнькі“ скрынкі. Але гандэль гэтымі таварамі не нарыхтованы, на продаж нікуды далей не вязуць іх; ўсё дзела не арганізавана. Нашае беларускае хатняе рэмесло ўсімі забыто і закинута.

Што-ж зроблена для хатняга рэмесла ў Расеі? Чаму яно тамака добра йдзе?

У Расеі над кустарамі заапекаваліся выбарныя земства (што вядуць справы паветовыя і губэрнскія). У Маскве, напрыклад, ёсць земскі кустарны музей і склад; у складзе прадаюцца ўсёлякія вырабы кустароў: з дрэва, жалеза, срэбра, золата, з глины, паперу, з воўны і лёну, ды ешчэ шмат других тавароў; і ўсё так добра зроблена, што ня верыш, каб гэта рабілося мужыцкімі рукамі, а не прыслана з заграіцы. Раней кустары працавалі так сама дрэнна, як і у нас. Але музей кустарны стаў маткай і бацькам вёсковых працоўнікоў: ён ім пазычае інструмэнты, дае на крадыт матэрыялы, пасылае ў вёскі добрых майстроў, каб вучылі людзей, што і як добра вырабляць, дае ўсякую падмогу; ён шукае і рынкоў, гдзе можна прадаваць тыя вырабы, а склад высылае іх нават за граніцу. Напрыклад карункі (кружэва), што вырабляюць рускія бабы вёсковыя, за граніцай добра ідуць.

У Ніжнім Ноўгарадзі заведзены такі самы кустарны музей.

У Царстве Польскім хаця і нима выбарнага земства, так сама як нима яго у нас, дык жэ тамтэйшая інтэлігенцыя і нават паны польскія цвёрда ўзяліся, каб памагчы польскім мужыком завясыці дамовае рэмесло. Калі тое рэмесло дае мужыку за зиму рублёў 30—50, то гэта яго ратуе ад беды.

Вось ў Польшчы нядаўно заведзены школы, гдзе вучаць хатняга рэмесла хлапцоў і дзеўчат. Колькі добрых людзей сабравалі грошы і аткрылі школу-варштат для хлапцоў ў гор. Налэнчове Люблінскай губ. („Szkola zabawkarstwa, koszykarstwa i agromonii“). — Почт. ст. Налэнчов, Любл. губ. — Дырэктар Вацлав Лясоцкі). Вучаць дарма. Праз тры годкі можна ў той школе так добра выучыцца (напр. плясьці з дубцоў кошыкі і іншыя рэчы), што будзеш вялікім майстрам; але можна вучыцца і карацей — шэсць месяцаў. Ешчэ тамака вучаць рабіць розныя цацкі (забаўкі), галіантэрыю; ёсць і аддзел агр. помні (гаспадаркі сельскай). Пры школе ёсць кватэра для вучнёў, за хорч і за ўсё трэба плаціць толькі па 1 руб. ў месяц. Навука вядзецца па новай модзе — надта карыстная і практычная.

Каля г. Влоцлавска, Варшаўскай губ., ў маёнтку Крушынак заведзена школа-варштат для вёсковых дзеўчат; іх вучаць ткаць, шыць, плясьці з саломы, гадаваць скаціну, птацтва. Навука дармовая, а за кватэру і хорч, здаецца, ці не 5 руб. ў месяц бяруць. Упраўляець школай пани И. Дзюбінская.

Ешчэ ёсць ткацкая школа ў м. Станіславоўе пад Варшавай (п. ст. Новомінск).

У нас ў Беларусі нічога гэтага нима. Дзе-не-дзе прабуюць закладаць школы-варштаты, напрыклад ў фольварку Нарвалішках Ошмянск. пав., ў Свенцянах; а і то больш толькі шыцьця. Земскага самоупраўленьня нима у нас, а людзей цвёрдых з добрай волей, каторыя моцна ўзяліся за працу на грамадскую карысць, нежэ не знаходзіцца. — Гдзе ёсць губэрнскае і паветовае самоупраўленьне, там зьяўляюцца людзі, што прывыклі да працы для грамады і маюць да гэтага ахвоту. А гдзе як у нас, земскага самоупраўленьня нима дык кожны прывыкае дбаць толькі аб сваю скуру.

Можна пахваліць рускіх земскіх працоўнікоў, што вельмі многа зрабілі для кустароў сваіх, а так сама і палякоў, каторыя ў Польшчы пры цяперашніх цяжкіх варунках шчыра бяруцца за культурную працу для свайго народу. Але ў Беларусі ніхто нічога ня робиць для вёскі, хаця нашы паны і інтэлігенцыя маглі бы шмат чаго зрабіць, каб толькі шчыра ўзяліся за дзела.

Парадзім нашым майстрам некаторыя карыстныя кніжкі:

1) Руководство къ производству гончарныхъ и др. глиняныхъ издѣлій. Г. Терлецкій ц. 2 р.

2) Р. Брюне. Деревянная посуда. Практическое руководство для приготовления бочекъ, чановъ, лоханокъ, ведеръ, рѣшетъ, ситъ, чашекъ, ложекъ и др. съ 239 рис. 1899 г. ц. 1 р.

3) Производство гнутой мебели и мебельный альбомъ съ 171 рис. сост. А. И. Симоновъ ц. 1.50 к.

4) Корзиночное производство. К. Веберъ СПб. 1893 г. ц. 75 к.

5) Ива, ея значеніе, разведеніе и употребленіе. Э. Э. Кернъ съ 15 рис. 3-ье изд. Москва 1898 годъ ц. 1 р.

6) А. Ратковъ Корзиночное производство и плетеніе разныхъ подѣлокъ изъ ивы, соломы; съ рис. 50 к.

7) Самопрялочникъ. Руководство къ выдѣлкѣ самопрялочниковъ. Селивановская ц. 20 к.

8) Сборникъ рисунковъ токар. и рѣзныхъ работъ. 3 вып. по 28 табл. ц. кажд. вып. по 2 р.

9) Булочное и хлѣбопекарное произв. Практич. руков. для булочн. и пекар. В. Васильевъ 1908 г. ц. 35 коп.

„Працуй и пей“.

Што сидзіш ты, мой браце, нахмурэны
 И аб чым так смуцішся душой?
 У тваёй хатачэ цеснай, закурэнай
 Веець смуткам і цяжкай нудой.
 І чаму твая грудзь увалілася,
 Гдзе твой голас, гдзе песня твая?
 Глян! жыццё новым ключам забілася,
 Пасля полагі ўстала земля:
 І альха, і верба распускаюцца,
 З-пад зямлі выглядае пасеў,
 Чуеш: птушкі пяюць, заливаюцца;
 Вунь на купіне бусел прысеў,
 Жджэ, чы скоро кабылка, касматая
 З табой выйдзе зрэзаць баразну
 І знаёмая песня аратая
 Ад душы прывітае вясну.
 Ты маўчыш, а з вачэй сьлеза мутная
 Пакацілася ціха далёў —
 Надаела, знаць, жыццё безпутнае
 І чужых пільнавацца кутуў.
 Ты гаруеш, што праца крываваля
 Век кладзецца на полі чужым,
 У мазальных твае рукі каравыя
 Адпачынку ня знаюць сусім.
 Пей! паслухай мяне, брат, гаротнага:
 Чым больш жалю, сьпівай тым мацней!
 Песняй ўцешыш ты бусла маркотнага,
 І самому шмат стане лягчэй!

Альбэрт Па — вич.

3 Беларусь і Літвы.

(Ад нашых карэспандэнтаў).

М. Буйвідзі, Вил. губ. і пав. Недалёка ад мястэчка ў засьценку Шалкойцы ў хаці маляра Станіслава Рынкевіча знайшлі зарэзанага хлопчыка 2 гадоў, Никадэма. Зрабілася гэта так: бацькоў не было дома; асталася тамака толькі дзяўчынка 10 гадоў, каторая даглядала за малым братам. Хата стаіць на адзіноце. Дзяўчынка рантам прыляцела да суседзей с крыкам, што зарэзалі браціка; паляцелі людзі ў хату і ўгледзелі хлопчыка ў люльцы з перарэзаным горлам, нежывога. — Збегся народ і пачаў гудзець; глаўнае тое, што ніхто апроч дзяўчынкі ня быў сьведкай гэтаго страшэннаго крыміналу, а яна ешчэ малая, неразумная, так што верыць ёй ня вельмі можна і дазнацца толку надта цяжка. Яна сказала: „нехта прышоў і зарэзаў“. Але трудна згадаць хто гэта мог быць. Зараз жэ наехалі следоватцелі, пракуроры, дахтары, губэрнатар; яны робяць дасьледствы і дабіваюцца, каб раскрыць гэта надзвычайнае і цёмнае дзела. Беда, што сведка — дзіцё малое! Але і судзі, і буйвідзкія людзі так стараюцца адкрыць праступленьне, што мусіць яно адкрыцца.

Людзі круцяць галавамі, хто гэта мог зрабіць; адны кажучь, што можа дзяўчынка, другія, што можа які вар'ят — брадзяга; трэціе ваяць гэта на жыдоў, — так ужо прывыклі ва ўсім іх вінаваціць. Але ўсе думкі нічога ня варты, бо пакуль-што на нікога ня можна давясьці, што гэта ён забіў: следства і дасьледствы ешчэ ня скончыло-

ся. Калі яно кончыцца, то тагды вінаваціць выплыне наверх. А што цяпер, вінаваціць ў гэтым жыдоў, дык вінаваціць — лёгка! „Але ці гэта ты відзеў, знаеш?“ — спыталася я ў таго, хто вінаваціць. — „Ня ведаю, кажучь людзі, дык і я!“

Трэба чэкаць канца следства і суда, тагды даведаемся праўды!

Александра.

— Некаторыя мужыкі без суменьня хацелі ў мутнай вадзе рыбу лавіць; вось, карыстаючы с таго, што людзі вінаваціць жыдоў, быццам тыя забілі хлопчыка, два нейкія мужыкі ўзялі з крамы жыдоўскай порткі і шапку. Жыдоўка, са страху прад пагромам, баялася падняць гвалт і маўчала; але ўсё гэта бачылі некалькі хлапцоў-каталікоў буйвідзкіх — яны і казалі тым двом аддаць жыдоўцы зараз жэ ўсё, што забралі.

Добра, што ёсць у нас ў Беларусі справядлівыя людзі, каторыя не даюць волю ўселякім злыднём. Можэ праз гэта і пагромоў ў нашым краі не бывае.

Станіслаў П.

В. Цудзенишкі Вил. губ. Ошмянск. пав. — У нашай вёсцэ школы ніякай німа; дзеці толькі бегаюць па вуліцы, а вучыць німа як. Хат у нас будзе з 50, і дзяцей да навуки набярэцца каля сотні. — Навокол нас штат такіх самых вёсак без школ: Барванішкі, Кімяны, Мураўёўка, Винцуны, Рушаны, Новосады, Новоселкі, Волковшчызна, Малынішкі, Біяны, Лоша, Веселайцы і іншыя. — А найбліжшыя школы ёсць ў Мураванай Ошмяне — за 8 вёрст ад нас, ў Шумску — так сама за 8 в. і ў Палянах — за 16 в., ды і то ўсе перапоўнены дзяцьмі. — Вось трэба канешне завесці і у нас двухкласную школу. У Цудзенишках ёсць нават кватэра для яе: гэта даўнейшая царкоўная школа, што цяпер закрыта. Каля школы ёсць і садзік, і хлявок; ды ў ёй ніхто не жыве, стаіць пустая і гніе. Калі не паправаць яе, то і саўсім разваліцца можа. Людзі стараюцца, каб яе аддалі пад новую народную школу, бо народ у нас цёмны і бедны, ня мае грошэй, каб збудаваць новы будынак для яе.

В.

(Як мы чулі, будынак старай царкоўнай школы маюць аддаць пад народную школу. Калі мужыкі прыгавораць атпусіць кожны год трохі грошэй на школу, то яе зараз аткрыюць).

М. Лебедзево Вил. г. Вилейск. пав. — На вальасным сходзі гаварылі, каб аткрыць ў нашым мястэчку двухкласную школу. За гэта моцна стаялі настаўнікі, поп мейсцовы і разумнейшыя мястэчковыя хлопцы і мужыкі. Проціў школы былі толькі мястэчковыя п'янюгі ды некаторыя цёмныя мужыкі. Тры п'янюгі нават крычалі, быццам ад школы больш басякоў развядзецца. Нашы хлопцы далі ім на гэта добры атказ. — Усё-ж такі прыгавору аб школі не зрабілі, але здаецца скорэ зробіць. Пара ўжо мужыком ўсім зразумець, што без навуки цяперашнім часам пражыць вельмі трудна.

Батрака Сябар.

Вільня. Як ужо ведама ўсім, у прошлым гаду свецкія власці зьмянілі віленскаго бискупа каталіцкаго, Роона, без згоды на гэта папежа, а адначасьне з гэтым казалі віленскай капітуле выбраць на мейсцо Роона другога. Капітула ня згодзілася выбіраць, кажучы, што па законам каталіцкаго касцёла ня мае на гэта права, бо бискупа зьмяняць можна толькі тады, калі суд духоўны так пастановіць. За гэта далі атстаўку членам капітулы дзевяці ксендзам: пралатом Лепніцкаму, Байко, Курчэвскаму, Ганусовічу, Ключэвскаму, Садоўскаму і тром канонікам — Фронцкевічу, Маевскаму і Савіцкаму. Апроч таго ад ўсіх гэтых ксендзоў адабраві права карыстаць з дахо-

доў, што яны мелі з дамоў і зямлі капітульнай.

Мінск. Аддалі пад суд 15 палітычных арэштантаў, каторых винавацяць, што зрабілі ў сьцене дзіру, каб уцячы з турмы.

Мінск. Недаўна адкрылася, што некаторыя людзі хацелі ўзарваць дынамітам браму ў турме каб памагчы ўцячы з турмы тым, каторых прысудзілі ў катаргу; меж імі ёсць і такія, каторым кара смерці заменена на катаргу. Але турэмны стораж злавій ліст аб гэтым, і ўсё дзела адкрылося. Камандзірам ўсёй гэтай справы была маладзенькая гімназістка Холмская. Калі да яе прыйшла паліцыя, яна праз вакно уцякала на дах, але неяк звалілася с чацьвёртага этажу і забілася на смерць.

Мінск. Земскі даверэнны даў тэлеграму, што у Ігуменскім павеце праўдзівы голад каля ракі Берэзіны. Высланы 4 вагона жыта.

Г. Бабруйск, Мінск. губ. — 26 марца ваенны суд прыгаварыў павесіць жалезнадарожнага рабочаго Шпілеўскаго за тры „экспропріацыі“ з аружжэм ў руках.

М. Петрыков, Мінск. губ. — Міністэрства народнай прасьветы дазволіла, каб ў чатырохкласным гарадзкім вучылішчу разам з хлапцамі вучыліся і дзеўчынкі. У некаторых невялікіх гарадох і мястэчках, гдзе ёсць гарадзкія 4 класныя вучылішча толькі для хлапцоў, а завесьці асобна для дзеўчынок нехват грошэй, людзі стараюцца зрабіць так сама, як ў Петрыкове. Гэта будзе шмат танней, ды і ў мужскіх вучылішчах дзеўчынкі дастануць больш навуки, як ў такіх жэ жанскіх.

У в. Кошэлеве, Рогачэўскаго пав. Магил. г. аткрылось „крэдытнае товариство“ — такая касса, гдзе мужыкі в. Кошэлева і ешчэ 12 суседніх вёсак будуць пазычаць грошы за невялікія працэнты. На пачатак товариству даў пазычку 2 тысячы руб. гасударствены банк.

3 усих старон.

Пецербург. Быўшаму таварышу міністра ўнутраных дзел Гурко, катораго асудзілі, выдаіць са службы за вельмі „добрую“ дастаўку хлеба галодным мужыком разам з вядомым Лидвалем, цяпер кару даравалі. Прыяцелі Гуркі хацелі нават, як кажуць, дабівацца, каб яго назначылі членам Гасударственнаго Савету ці ў Сэнат; але пасля адумаліся, што Гурку судзілі акурат тые людзі, што заседаюць ў Сэнаці і ў Гасударственном Савеці дык ім не выпадае з Гуркай разам сядзець.

А з прыяцеля Гуркі-Лидваля міністэрства ўзыскавае безмала паўтары мільёна руб., што казна мела страты праз яго. (з „Рѣчи“.)

— Газэта „Рѣчь“ пішэ, што глаўны савет „саюза рускаго народу“ пастанавіў звярнуцца да прадседацеля Думы і даваць яму, што трэба канешне скасаваць закон аб асвабоджэньню арэштованых раней канца адседкі; закон той Дума ешчэ раней зацьвердзіла.

А ешчэ, як вядома, саюз разаслаў на вёсках сваіх „агітатароў“, каб шырыць свае думкі (ідэі) меж мужыкамі. Але-ж, ня глядзячы на падмогу адміністрацыі, ім вельмі не пашэнціла. Мужыкі не хацелі слухаць мовы саюзнікоў, а часам проста прасілі выбірацца вон. Книжкі і пракляма-

цыі, што клікалі на пагромы, мужыкі нават пры начальстве рвалі на кавалкі.

Идуць весьці і аб тым, што „аддзелы“ саюза па розных месцах закрываюцца. У апошнім тыдні закрыліся чатыры.

Самара. Дэпутат Чэлышэв (канцавы правы) ў Думе крычыць заўсягды, што трэба гарэлку звязаць са сьвету, але яго не надта хто слухае, бо так зрабіць, як ён радзіць ня можна, трэба гэта рабіць разумне. Чэлышэв мае ў Самары лазьні (бани); вось нядаўна паліцыя зрабіла пратакол, што ў лазьні 1) прыводзяць непатрэбных кабет, 2) сторажы таргуюць гарэлкай. Аказалася, што покуль быў стары Чэлышэв, то ён плаціў сторажам пэнсію, але як дэпутат стаў гаспадарыць у лазьні, дык ён ня толькі ня даў ім пэнсіі, але ешчэ яны павінны былі яму плаціць — тые, што працуюць ў нізу лазьні — 8 р. ў месяц, а на другім этажы — 20 р.; ім і астаўся толькі даход з манаполькі і гэтых кабет. Вот табе і ваяка з гарэлкай!

У Львові, ў Галіцыі (Аўстрыя) неякі малады чалавек, Сичынскі, застрэліў намесніка Галіцыі, графа Андрэя Потоцкаго. — Сичынскаго арэштавалі.

Што цяпер рабіць у садзі.

Ці мала у нас па вёсках садкоў, без дагляду яны кепска растуць, ешчэ горш родзяць, і карысьці з іх мала самому гаспадару.

Цяпер самы час тое-сёе парабіць у садзі: сухіе сукі на дрэві павыпиловываць, ці паадсекаць; дзе два сукі адзін аб адзін абиваюцца, ці абціраюцца, там адзін выпілаваць. Мейсцо, дзе быў сук, згладзіць острым нажом, ці скоблем, роўна пры пні і засмараваць смалою. Мох, старую кару на пні і тоўстых суках паскрэбсьці тупым бокам скобля ці нажа і пабяліць вапнаю.

Землю пад дрэвам загараць плугам, з увагаю каб дзярэў не паабдзіраць; пад самым дрэвам скапаць рыдлёўкаю. Зямлі пад дрэвам не запуськаць пад траву: з гэтаго ні дрэву, ні гаспадару карысьці ня будзе. Пад дрэвам можна садзіць вярыва, бульбу, сеяць ярыну, а калі за лішнім ценем не удаюцца, пасеяць выку з аўсом (кашаніцу) на злёны корм. На Петра кашаніцу скасіць, а зямлю паараць; ці пабаранаваць хаця жалезнаю бараною.

Дзе маладое дрэва вецер можа зламаць, — убіць кол ад поўдня, прывязаць дрэва перэвяслом, каб дрэва аб кол не абивалася.

Дзе аграст, парэчкі старыя, ма родзяць, — старое кальё павысекаць, а кусты акапаць з гноем.

На малиннику гальё старае пры зямлі павыламываць; так сама і маладое, ценкае. Пакінуць на куст па 5—6 маладых, тоўстых галін. Кусты акапаць з гноем.

Тройца.

Старая прауда.

Поки грошы есць ў кішэні,
Поки служба ў цябе есць, —
Любяць людзі і шануюць,
И павагу маеш, часць
А як ў жыцьцю спатыкнуўся,
Як куску ты хлеба рад, —
Глянеш — дзьверы ўсе закрыты,
Толькі сьпіны бачыш, зад!...

Якуб Колас.

АБЪЯУЛЕННЯ.

Суполка

„Загляне сонцэ и у нашэ ваконцэ“

выдала пакуль што и прадае:

Biélaruski lementar або pieršaja nawuka čytańnia, cena 6 karpiejek.**Pieršaje čytańnie d a dzietak** biélarusoŭ. Napisała Ciotka, cena 6 kar.**Беларуски лемэнтар**, або першая навука чытаньня, цэна 6 кап.**Першая чытаньне для дзетак** беларусаў; зляжыла Цётка, цэна 6 кап.**Гутарки аб неби и зямли**, цэна 15 кап.**Dudka Biélaruskaja**, Macieja Buračka, cena 25 kar.**Dudka Biélaruskaja**, pieknaŭe wydańnie, cena 50 k.**Ran Tadeuś**. Pa polsku napisaŭ Adam Mićkiewiś na biélaruskuju hutarku pierewiarnuŭ Wincuk Marcinkiewiś, cena 25 kar.**Ran Tadeuś**. Pieršaje wydańnie, cena 50 kar.**Нарон**. Apowieść biélaruskaja Wincuka Marcinkiewiśa, cena 15 kar.**Нарон** Pieršaje wydańnie, cena 30 kar.**„Жалейка“** Янука Купалы, цэна 50 кап.*Узяла на склад и прадае:***Вязанка**. Янки Лучыны (Ивана Неслухоўскаго), цэна 4 кап.**Казки**. Выдаў А. К. цэна 6 кап.**Ziarniŭnaja sprawa u Nowaj Zelandyi**, cena 3 kar.**Зямельная справа ў Новай Зэляндый**, цэна 3 кап.**Gedali**, arawiedańnie Ožeškowaj, cena 6 kar.**Гэдали**, апаведаньне Ожэшкавай, цэна 6 кап.**Kazka ab Wadzie**, Bellami, cena 3 kar.**Казка аб вадзе**, Бэльями, цэна 3 кап.**Karotki Katechizm**, cena 5 kar.**„На перэсяленьня“**. Разказ тётки Домны из Полесья. М. Н. Косич, ц. 19 кап.**Перэложэньне** некоторых басень Крылова на белорусское нарэчье. М. Н. Косич. Ц. 15 кап.**Cukier**. Z hutarak z dziadźkam Symonam, napisaŭ Wasiuk Trojca, cena 4 kar.**Цукер**. З гутарак з дзядзькам Сымонам, написаў Вацюк Тройца, цэна 4 кап.**Ўсеот**. Pieśni wieśniacze z nad Niemna i Dźwiny (100 biélaruskich pieśniuŭ). Cena. 50 kar.**Словарь** бѣлорускаго нарѣчья Носовича ц. 3 руб.**Очеркъ** звуковъ и формъ бѣлорусской рѣчи. Е. Корскаго, ц. 1 руб. 25 кап.**Программа** для собиранія особенностей бѣлорусской рѣчи. Е. Корскаго стр. 59, ц. 25 кап.**Государственное хозяйство** великаго княжества Литовскаго стр. 807—СХІІ. Довнаръ-Запольскаго, цэна 4 руб.**Очерки по организаціи** Западно-русскаго крестьянства въ XVI в. Довнаръ Запольскаго стр. 307—167, цэна 3 руб. 50 кап.**В. Дунинъ**. Марцинкевичъ и его поэма Гапонъ. М. Довнаръ-Запольскій, ц. 20 коп.**В. Дунинъ**. Марцинкевичъ и нго поэма „Тарасъ на Парнасъ“. М. Довнаръ-Запольскаго, ц. 15 к. Западно-русскіе переводы, псалтыри въ XV—XVIII вѣкахъ изслѣдованіе Е. О. Корскаго, стр. 444 цэна 3 руб.**Документы** Московскаго Архива Министерства Юстиціи (найбольш беларускіе) стр. 570 цэна 3 руб.*Беларускіе пачтовые писульки:***Шчорсуны** у летку, **Шчорсуны** у зимку; **Пранцишэк** Богущэвич (Мацей Бурачок) песьняр беларускі; **Винцук** Марцинкевич—песьняр беларускі; **Мужыки** с-пад Пухавич; **Торжышчэ** у Пуховичах; **Дзеўчата** с-пад Слуцка; **Парабкава** дворная хата; **Дудар** беларускі; **Янка** Лучына (Иван Неслухоўскі), песьняр беларускі; **Вясковая баба** с Трыбушкоў; **Дом** Тадэуша Касцюшкі у Мэрэчоўшчыні, цэна кожнае писульки 5 капеек.

Усё гэта можна купляць у глаўным складзі у Пецярбургу, Василёў востроў, 4 линия, № 45 кв. 16.

Хто купляе у глаўным складзі ня менш як за поўрубель, той ня плаціць за прасланьне пачтаю. Малыя грошы можна высылаць пачтовымі маркамі. Яшчэ можна усё гэта купляць:

у **Вильні** у книгарнях В. Макоўскаго, И. Завацкаго, М. Пясэцкае-Шланэліс, у книгарни „Летува“, Карбаснікова и у рэдакціи беларускае газэты „Наша Нива“, Завальная вул. № 45.у **Менску** у книгарни В. Макоўскаго.**Вітэбску** „ Коловрат Чэрвинскай.**Гродні** „ Б. Козлоўскаго.**Могилеві** „ И. Г. Сыркина.**Гомлі** „ И. Г. Сыркина.**Пецярбургу** ў польскай книгарни на Екацерыннскай вулицы.**Варшаві** ў книгарни Г. Цэнтэршвэра на Маршалкоўскай вулицы.**Слонімі**—Книгарня Польска.

Скора выйдзе „Smyk Biélaruski“ ц. поўрубель.

Рэдактор - Выдаўца А. Ўласоў.

Друкарня М. Кухты, Дворцовая, д. № 4.